

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ได้สรุปแนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยในขั้นตอนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชีภาษีเงินได้

ร่างมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 เรื่อง ภาษีเงินได้

วัตถุประสงค์ของร่างมาตรฐานฉบับนี้เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของการปันส่วนค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้ให้สัมพันธ์กับกำไรสุทธิในงบกำไรขาดทุน วิธีการปันส่วนและปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับภาษีเงินได้ของธุรกิจ

วิธีการปฏิบัติตามวิธีนี้ถือว่าภาษีเงินได้ที่เป็นค่าใช้จ่ายอย่างหนึ่งของธุรกิจซึ่งจะต้องบันทึกเป็นค่าใช้จ่าย ให้สัมพันธ์กับรายได้และค่าใช้จ่ายของปีนั้น ๆ ซึ่งผลกระทบกระเทือนของภาษีเงินได้ที่เกิดจากความแตกต่างด้านเวลาจะถูกปรับปรุงในบัญชีค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้ในงบกำไรขาดทุน และบัญชีภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีในงบดุล ผลแตกต่างด้านเวลาที่บันทึกบัญชีไว้แล้ว จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของอัตราภาษีหรือการแก้ไขกฎหมายภาษีอากร

การรายงาน

- ค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้เป็นค่าใช้จ่ายของกิจการจะต้องนำไปรวมในการคำนวณกำไรสุทธิประจำปี
- ภาษีเงินได้ที่คำนวณขึ้นจากรายการที่เกี่ยวกับบัญชีในหมวดส่วนของผู้ถือหุ้น เช่น ภาษีเงินได้ที่เกิดจากการตีราคาสินทรัพย์ถาวรเพิ่มขึ้นจะต้องแสดงเป็นรายการหักจากรายการนั้น ๆ โดยตรงและเปิดเผยให้ทราบไว้ในงบการเงิน
- ค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้ที่ปรากฏในงบกำไรขาดทุนจะต้องคำนวณขึ้นจากไรทางบัญชีเท่านั้น ถ้ามีผลแตกต่างระหว่างกำไรทางบัญชีและกำไรทางภาษีผลกระทบกระเทือนของภาษีเงินได้จากความแตกต่างด้านเวลาดังกล่าวจะต้องบันทึกและแสดงไว้ในบัญชีภาษีเงินได้รอการตัดการบันทึกผลจากความแตกต่างจะต้องนำผลแตกต่างด้านเวลาที่เกิดขึ้นทุกรายการมารวมคำนวณจะเลือกคำนวณเฉพาะผลแตกต่างด้านเวลารายการไม่ได้
- การนำผลแตกต่างด้านเวลาที่เกิดขึ้นในปีก่อน ๆ มาหักล้างในปีต่อมา กิจการจะนำผล

แตกต่างมาหักออกจากบัญชีภาษีเงินได้รอการตัดโดยใช้ วิธีเข้าก่อน-ออกก่อน เข้าหลัง – ออกก่อน หรือวิธีถัวเฉลี่ยก็ได้

5. กิจการควรแยกแสดงรายการรายจ่ายภาษีเงินได้สำหรับกำไรสุทธิจากการดำเนินงานตามปกติออกจากรายจ่ายภาษีเงินได้สำหรับรายการพิเศษและรายการที่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชี

6. การแสดงรายการในงบดุลสำหรับภาษีเงินได้รอการตัด จะต้องแยกแสดงสำหรับรายการที่มีลักษณะหมุนเวียนและไม่หมุนเวียน

7. กิจการที่เริ่มใช้วิธีการปรับปรุงภาษีเงินได้รอการตัดจ่ายเป็นครั้งแรกไม่จำเป็นต้องปรับปรุงบัญชีย้อนหลังไปถึงปีก่อน ๆ

8. มาตรฐานการบัญชีเกี่ยวกับภาษีเงินได้ให้บังคับใช้เฉพาะบริษัทจดทะเบียนและบัญชีรับอนุญาตตามพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2517 และบริษัทมหาชนตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำนวน พ.ศ.2521

วิธีการเปิดเผยไว้เป็นหมายเหตุ กิจการจะบันทึกค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้เท่ากับจำนวนที่ต้องจ่ายแก่รัฐบาล และจะเปิดเผยข้อแตกต่างเฉพาะความแตกต่างด้านเวลาไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

มาตรฐานการบัญชีไทย ฉบับที่ 56 เรื่อง ภาษีเงินได้

มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น โดยมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ฉบับที่ 12 เรื่อง ภาษีเงินได้ ฉบับปรับปรุงปี 1996 (IAS: International Accounting Standard No.12, Income Taxes (revised 1996)) โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญไม่แตกต่างกัน

มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะกำหนดวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับภาษีเงินได้ซึ่งครอบคลุมถึง (ก) ผลทางภาษีที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตจากการที่กิจการได้รับประโยชน์จากสินทรัพย์หรือจ่ายชำระหนี้สินตามราคาตามบัญชีที่รับรู้ในงบดุล (ข) ผลทางภาษีที่เกิดขึ้นจากรายการหรือเหตุการณ์ทางบัญชีที่เกิดขึ้นในงวดปัจจุบันและได้รับรู้ไว้ในงบการเงินของกิจการ

มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้มีผลบังคับใช้เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2550 เป็นต้นไป หากกิจการใดเลือกที่จะปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ก่อนวันถือปฏิบัติ กิจการจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดทุกข้อที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้กำหนดให้กิจการรับรู้ผลต่างชั่วคราวที่ต้องเสียภาษีทุกรายการเป็นหนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี เว้นแต่จะเป็นไปตามข้อยกเว้นที่สรุปไว้ข้อที่ 3

2. มาตรฐานกำหนดให้กิจการรับรู้ผลต่างชั่วคราวที่ใช้หักภาษีเป็นสินทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี เมื่อมีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่กิจการจะมีกำไรทางภาษีเพียงพอต่อการนำสินทรัพย์

ภาษีเงินได้นั้นมาใช้ประโยชน์ ในกรณีที่กิจการมีขาดทุนทางภาษีที่ยังไม่ได้ใช้ยกไป กิจการจะรับรู้ สิ้นทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีเท่ากับจำนวนผลต่างชั่วคราวที่ต้องเสียภาษีที่กิจการจะสามารถ นำสินทรัพย์ภาษีเงินได้นั้นมาใช้ประโยชน์ หรือมีหลักฐานที่ทำให้เชื่อได้ว่ากิจการจะมีกำไรทางภาษี ในอนาคตเพียงพอที่จะนำสินทรัพย์ภาษีเงินได้นั้นมาใช้ประโยชน์

3. ข้อยกเว้นที่ทำให้กิจการไม่ต้องรับรู้หนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีตามข้อที่ 1 หรือ สิ้นทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีตามข้อที่ 2 คือ กิจการต้องไม่รับรู้หนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี และสินทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีที่เกิดจากหนี้สินหรือสินทรัพย์ที่มีราคาตามบัญชีแตกต่างจาก ฐานภาษี ณ วันที่รับรู้เมื่อเริ่มแรก

4. มาตรฐานฉบับนี้ไม่อนุญาตให้กิจการรับรู้หนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีเท่ากับจำนวน ที่ ก) บริษัทใหญ่ ผู้ลงทุน หรือ ผู้ร่วมค้าสามารถควบคุมจังหวะเวลาในการกลับรายการผลต่างชั่วคราว และ ข) มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่ผลแตกต่างชั่วคราวนี้จะไม่ได้กลับรายการในระยะเวลาที่ คาดการณ์ได้ในอนาคต รวมทั้งไม่อนุญาตให้รับรู้หนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีที่เกิดจากผลสะสม ของการแปลงค่างบการเงินที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนดข้างต้น ในกรณีนี้ กิจการต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับ ผลรวมของผลต่างชั่วคราวที่ไม่สามารถรับรู้เป็นหนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีได้

5. มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้กำหนดให้กิจการต้องรับรู้หนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีทุก รายการและสินทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีบางรายการที่มีผลกระทบต่อค่าความนิยมหรือค่าความ นิยมติดลบ สิ้นทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีที่มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ไม่อนุญาตให้กิจการรับรู้ รวมถึง สิ้นทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีที่เกิดจากค่าความนิยมติดลบที่บันทึกเป็นรายได้รอการรับรู้

6. มาตรฐานฉบับนี้กำหนดให้กิจการต้องรับรู้หนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีที่เกี่ยวข้อง กับการตีราคาสินทรัพย์เพิ่ม

7. มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ไม่อนุญาตให้กิจการคิดลดสินทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี หรือหนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี ซึ่งรวมถึงภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีที่เกิดจากการรวมธุรกิจ

8. มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้กำหนดให้กิจการแยกแสดงสินทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี เป็น สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน และหนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี เป็น หนี้สินไม่หมุนเวียน

9. มาตรฐานฉบับนี้ให้ข้อกำหนดเกี่ยวกับการนำสินทรัพย์ภาษีเงินได้ตามแบบแสดงรายการ หักกลับกับหนี้สินภาษีเงินได้ตามแบบแสดงรายการ และการนำสินทรัพย์ภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีมา หักกลับกับหนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดเกี่ยวกับการหักกลับรายการ ตามที่ระบุไว้ในมาตรฐานการบัญชี เรื่อง การแสดงรายการและการเปิดเผยข้อมูลสำหรับเครื่องมือทาง การเงิน

10. มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้กำหนดให้กิจการต้องเปิดเผยถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้กับกำไรทางบัญชีในสองลักษณะดังนี้ คือ ก) การกระทบยอดจำนวนเงินระหว่างค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้หรือรายได้ภาษีเงินได้กับผลคูณของกำไรทางบัญชีกับอัตราภาษีที่ใช้และเปิดเผยเกณฑ์การคำนวณอัตราภาษีที่ใช้ หรือ ข) การกระทบยอดระหว่างอัตราภาษีที่แท้จริงถ่วงเฉลี่ยกับอัตราภาษีที่ใช้และเปิดเผยเกณฑ์การคำนวณอัตราภาษีที่ใช้ นอกจากนั้น มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ยังกำหนดให้กิจการต้องให้คำอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีที่ใช้โดยเปรียบเทียบกับงวดก่อน

11. การที่กิจการรับรู้สินทรัพย์หรือหนี้สินในงบดุลแสดงให้เห็นว่ากิจการคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากสินทรัพย์หรือต้องจ่ายชำระหนี้สินในงบดุล การรับประโยชน์จากสินทรัพย์หรือการจ่ายชำระหนี้สินอาจมีผลทำให้จำนวนภาษีที่กิจการต้องจ่ายในอนาคตเพิ่มสูงขึ้นหรือลดต่ำลง มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้กำหนดให้กิจการต้องรับรู้หนี้สินภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีหรือสินทรัพย์ภาษีเงินได้รอตัดบัญชีหากมีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่การรับประโยชน์จากสินทรัพย์หรือการจ่ายชำระหนี้สินจะต้องมีผลทำให้ภาษีที่กิจการต้องจ่ายในอนาคตมีจำนวนแตกต่างจากภาษีที่กิจการควรต้องจ่ายหากการรับประโยชน์จากทรัพย์สินหรือการจ่ายชำระหนี้สิน ไม่มีผลกระทบต่อจำนวนภาษีที่ควรเป็น เว้นแต่ในกรณีที่มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น

วิธีการกำหนดราคาหลักทรัพย์

สมมติฐานเรื่องประสิทธิภาพตลาดทุน ผู้ลงทุนจึงพยายามหาข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ โดยวิธีกำหนดราคาหลักทรัพย์มี 3 วิธี (Geogory, 1992, p.85) คือ

1. การกำหนดราคาของสินทรัพย์ (Asset valuations) มีแนวปฏิบัติ 2 ลักษณะคือ การวัดมูลค่าจากสินทรัพย์รวม (Total Assets) และการวัดมูลค่าจากสินทรัพย์สุทธิ (Net assets) หรือส่วนของผู้ถือหุ้น (Stockholders' equity) ซึ่งการวัดมูลค่าจากส่วนของผู้ถือหุ้นจะสอดคล้องกับทฤษฎีความเป็นหน่วยงาน (The entity theory)
2. การกำหนดมูลค่าด้วยกำไร (Earnings valuations) และ
3. การกำหนดมูลค่าด้วยกระแสเงินสดที่คิดลดเป็นมูลค่าปัจจุบัน (Discounted cash flow valuations) ซึ่งเป็นวิธีที่จะต้องใช้การคาดคะเนกระแสเงินสดของธุรกิจโดยการนำข้อมูลทางบัญชีมาปรับปรุงตามสมมติฐานต่างๆ เพื่อหามูลค่าปัจจุบัน (Present value) ของกระแสเงินสดเพื่อวัดมูลค่าบริษัท ณ เวลาหนึ่ง ๆ

สองวิธีแรกเป็นวิธีที่ใช้กำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชี เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดมูลค่าของกิจการโดยตรง

Easton (1999) อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีกับราคาหลักทรัพย์ตาม ตัวแบบของ Feltham and Ohlson (1995) โดยตั้งสมมติให้ราคาหลักทรัพย์ของกิจการหนึ่ง ณ วันใดวันหนึ่ง (P_{jt}) มีค่าเท่ากับมูลค่าตามบัญชีของหลักทรัพย์ ณ วันนั้น (B_{jt}) หรือเท่ากับ

$$P_{jt} = B_{jt}$$

รูปแบบของความสัมพัทธ์นี้ หมายถึง หากมูลค่าตามบัญชีของบริษัทใด ณ เวลาใดเวลาหนึ่งได้มีการบันทึกบัญชีครบถ้วนแล้ว จะสามารถรวบรวมข้อมูลข่าวสารทั้งหมดมาแสดงในรูปของราคาหลักทรัพย์ของบริษัทได้ ทำให้มูลค่าตามบัญชีเท่ากับราคาหลักทรัพย์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นในกรณีที่สินทรัพย์ที่ใช้ดำเนินงานและหนี้สินของกิจการได้รับรู้เป็นมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Accounting) แล้ว

แต่ขณะเดียวกัน ราคาหลักทรัพย์และเงินปันผลงวดปัจจุบัน เป็นข้อมูลที่สะท้อนเงินปันผลที่ผู้ลงทุนคาดหวังในอนาคตว่า ธุรกิจที่ลงทุนจะให้ผลตอบแทนในการลงทุนเท่าใด และตามแนวคิดกำไรจากมุมมองของข่าวสารว่า เงินปันผลในอนาคตสัมพันธ์กับกำไรในอนาคต จึงมีการคิดลดกำไรทางบัญชีในอนาคต (ในที่นี้ใช้กำไรงวดปัจจุบัน (X_{jt}) เป็นตัวแทนกำไรในอนาคต เป็นมูลค่าปัจจุบันด้วยอัตราผลตอบแทนที่คาดหวังจากการลงทุนในหลักทรัพย์ดังกล่าว (r_t) ที่เกิดจากการใช้สินทรัพย์ประเภทที่เป็นบุคลากรหรือสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนต่าง ๆ หรือเท่ากับ

$$P_{jt} + d_{jt} = (1+r_t^{-1})X_{jt}$$

ทั้งนี้เนื่องจาก สินทรัพย์ของกิจการประกอบด้วยสินทรัพย์ทั้งสองประเภท คือ สินทรัพย์ดำเนินการเท่ากับมูลค่าตามบัญชี กับสินทรัพย์ที่เป็นทรัพยากรบุคคลหรือสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนต่าง ๆ เท่ากับค่าปัจจุบันของกำไรที่คาดหวังในอนาคตหักด้วยเงินปันผล ณ ปัจจุบัน โดยมีการถ่วงน้ำหนักระหว่างสินทรัพย์ทั้งสองเป็นสัดส่วนแบบสุ่มเป็น $(1-k)$ และ k ตามลำดับ สำหรับข้อมูลอื่น ๆ นอกเหนือจากมูลค่าตามบัญชี กำไรทางบัญชี และเงินปันผล ที่เป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ แต่เป็นส่วนที่วัดค่าไม่ได้ เนื่องจากไม่มีแนวปฏิบัติทางบัญชีที่รองรับ จะเป็นส่วนของค่าความคลาดเคลื่อน (γ_{nt}) ดังนั้น มูลค่าของกิจการจะเท่ากับ

$$P_{nt} = (1-k) B_{nt} + k[(1+r_n^{-1})X - d_{nt}] + \alpha \gamma_{nt}$$

Feltham and Ohlson (1995) จึงกำหนดตัวแบบที่ใช้กำหนดราคาหลักทรัพย์หุ้นสามัญ โดยปรับปรุงจากตัวแบบที่กล่าวมาให้สอดคล้องกับแนวคิดการวัดค่าทางบัญชี (Measurement Approach) และพิจารณาแปลงสัดส่วนของสินทรัพย์ทั้งสองประเภทของกิจการที่เป็นสัดส่วน

แบบสุ่ม ให้เป็นค่าสัมประสิทธิ์ที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างราคาหลักทรัพย์กับกำไรทางบัญชี และมูลค่าตามบัญชี ดังนี้

$$Pnt = \alpha_0 + \alpha_1 B_{nt} + \alpha_2 X_2 + \varepsilon_{nt}$$

โดยอธิบายค่าสัมประสิทธิ์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ว่า 1) ค่าสัมประสิทธิ์ แสดงถึงความสามารถของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีที่จะอธิบายราคาหลักทรัพย์นั้น มีข้อมูลบางส่วนในราคาที่ไม่สามารถด้วยรายการทั้งสอง 2) ค่าของ α_1 และ α_2 แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าตามบัญชีกับราคาหลักทรัพย์ จะตรงข้ามกับ ความสัมพันธ์ระหว่างกำไรทางบัญชีกับราคาหลักทรัพย์ เนื่องจากข้อมูลทั้งสองที่นำมาใช้ในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ร่วมกันต่างสามารถใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ได้ ดังนั้น กรณีที่รายการหนึ่งใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ได้เพิ่มขึ้น รายการที่เหลือจะใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ได้ลดลง 3) ค่า α_2 แสดงถึงความสามารถของกำไรทางบัญชีในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์จะแปรผกผันกับอัตราผลตอบแทนที่ต้องการ ทั้งนี้ เนื่องจากการคิดลดกำไรในอนาคตเป็นมูลค่าปัจจุบัน จะคิดลดด้วยอัตราผลตอบแทนที่คาดหวังในอนาคตที่ค่ารวม

แนวทางการกำหนดมูลค่าหลักทรัพย์ด้วยมูลค่าทางบัญชี ที่เริ่มต้นจาก Feltham and Ohlson (1995) ได้อ้างอิงข้อสมมติเรื่อง ความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าตามบัญชีที่มีความสะอาด (Clean Surplus Relation ต่อไปจะเรียกว่า CSR) กล่าวคือ มูลค่าตามบัญชีของงวดปัจจุบัน จะต้องเท่ากับ มูลค่าตามบัญชีของงวดก่อนบวกด้วยกำไรสุทธิของงวดปัจจุบันหักด้วยการจ่ายปันผล (Beaver, 1998, p.77) ว่า หากกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีกับราคาหลักทรัพย์สัมพันธ์กันตาม CSR แล้ว จะสามารถใช้กำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้ และหากข้อมูลทางบัญชีรายการใดที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ เสมือนหนึ่งว่า การกำหนดราคาหลักทรัพย์ต้องใช้ข้อมูลนั้นประกอบการตัดสินใจ จะเรียกว่าข้อมูลนั้นมีคุณสมบัติประโยชน์ในการใช้กำหนดราคาหลักทรัพย์ (Value Relevance) (Beaver, 1998)

ดังนั้น หากรายการบัญชีใดที่ทำให้ CSR มีความแตกต่างไป เช่น การประเมินมูลค่าสินทรัพย์ประเภทที่ดินอาคารและอุปกรณ์เพิ่ม ซึ่งแนวปฏิบัติทางบัญชีของบางประเทศอาจให้บันทึกกำไรสุทธิประจำงวด เช่น ฟิลิปปินส์ บางประเทศให้บันทึกเป็นส่วนเกินจากการตีราคาสินทรัพย์เพิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ และบางประเทศภาครัฐจะเป็นผู้กำหนดให้ประเมินมูลค่าสินทรัพย์เพิ่ม เช่น อินโดนีเซีย อิตาลี ขณะที่บางประเทศไม่อนุญาตให้กิจการดำเนินการประเมินมูลค่าสินทรัพย์เพิ่ม เช่น สหรัฐอเมริกา จะต้องนำรายการใน

ลักษณะนี้จึงมาพิจารณาว่า จะทำให้กำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีของประเทศนั้นอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้แตกต่างกันหรือไม่

งานวิจัยในประเทศไทย

ปิยะวรรณ พันธุสิทธิ์เสรี สุณีย์ พงษ์พร และ อารดา อวโรจน์ (2545) นักศึกษาหลักสูตร บัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจและความพร้อมของผู้สอบบัญชี ในการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 56 เรื่อง ภาษีเงินได้ ร้อยตัดบัญชี คณะผู้วิจัยได้ศึกษาโดยออกแบบสอบถามผู้สอบบัญชี ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

การศึกษากลุ่มผู้สอบบัญชีอนุญาตที่ปฏิบัติหน้าที่การสอบบัญชีและกลุ่มผู้สอบบัญชีที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่การสอบบัญชีมีความเข้าใจในเรื่องสินทรัพย์หรือหนี้สินภาษีเงินได้ ร้อยตัดบัญชี ตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 56 เรื่อง ภาษีเงินได้ เกี่ยวกับ ฐานภาษี คำศัพท์ และวิธีการเกี่ยวกับการบัญชี เกี่ยวกับภาษีเงินได้ตามมาตรฐานนี้ ซึ่งผลจากการเก็บข้อมูลทำให้ทราบว่ากลุ่มผู้สอบบัญชีที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอบบัญชีมีความเข้าใจมากกว่ากลุ่มผู้สอบบัญชีที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอบบัญชี สาเหตุอาจเนื่องมาจากผู้สอบที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอบบัญชีต้องมีการศึกษามาตรฐานการบัญชีฉบับใหม่ ๆ และมาตรฐานการบัญชีที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อปรับปรุงวิธีการการสอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีดังกล่าว ผลจากการตอบแบบสอบถามของผู้สอบบัญชีที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสอบบัญชีร้อยละ 43 เคยศึกษามาตรฐานฉบับนี้

ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์ (2545) ศึกษาความสามารถของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ตามระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลง ตามการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชี และตามกลุ่มอุตสาหกรรมและศึกษาปัจจัยเฉพาะของธุรกิจ (Firm-specific Factors) และปัจจัยทางบัญชี (Accounting Factors) ที่มีผลกระทบทำให้มูลค่าตามบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ากำไรทางบัญชี และกำไรทางบัญชีสามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้มากกว่ามูลค่าตามบัญชี โดยศึกษาข้อมูลงบการเงินและราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยปี พ.ศ.2527-2542 ทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ยกเว้น ธนาคาร ธุรกิจเงินทุน และหลักทรัพย์ และธุรกิจประกันภัยและประกันชีวิต โดยใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบภาคตัดขวาง (Cross-Sectional Regression Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีร่วมกันในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ลดลงตามระยะเวลา ไม่เพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชี และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม ความสามารถส่วนเพิ่มของข้อมูลทางบัญชีทั้งสองไม่เปลี่ยนแปลงในการทดสอบ

ผลการศึกษาบ่งชี้พบว่า รายการที่ไม่เกิดขึ้นเป็นประจำ ขาดทุนจากการดำเนินงานหลัก หนาตองกิจการ รายการตราสารหนี้ใหม่ ผลต่างจากอัตราแลกเปลี่ยน เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบ ทำให้มูลค่าตามบัญชีสามารถอธิบายหลักทรัพย์ได้มากกว่ากำไรทางบัญชี

งานวิจัยต่างประเทศ

Francis and Shipper (1999) ศึกษาความเกี่ยวข้องของข้อมูลในงบการเงินต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุนว่าลดลงหรือไม่ โดยคณะผู้วิจัยมีมูลเหตุจูงใจจากการที่กำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีในงบการเงิน ถูกวิจารณ์อย่างมากว่า มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินลดลงประกอบกับ คณะกรรมการพิเศษของ The America Institute of Certified Public Accountants ได้มีดำริที่จะปรับปรุงรายงานทางการเงินในปี ค.ศ.1994 คณะผู้วิจัยจึงประสงค์จะตรวจสอบว่า กำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินลดลง จริงหรือไม่ คณะผู้วิจัยได้เลือกศึกษาโดยมุ่งเน้นประโยชน์ของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีที่มีต่อกลุ่มผู้ลงทุนในเรื่องความทันต่อเวลาของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีว่า เพราะอาจเป็นไปได้ที่ราคาหลักทรัพย์ปรับตัวไปตามข้อมูลอื่นที่เข้ามาในตลาดหลักทรัพย์ก่อนแล้ว และผู้ใช้งบการเงินได้ปรับความคาดหวังโดยปรับค่าประมาณของตัวเลขทางบัญชีที่มีผลต่อการตัดสินใจไปก่อนด้วยเช่นกัน คณะผู้วิจัยจึงพิจารณาการใช้ประโยชน์ของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชี ช่วงปี ค.ศ.1952 – 1994 เช่นเดียวกับ Collins, Maydew and Weiss (1997) เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. เปรียบเทียบร้อยละของผลตอบแทนของกลุ่มหลักทรัพย์ตลาดทุนที่ได้ปกป้องความเสี่ยง (Percent Market Adjusted Return of Hedged Portfolio) กับอัตราร้อยละของผลตอบแทนของกลุ่มหลักทรัพย์ที่ปกป้องความเสี่ยงที่จัดกลุ่มตามข้อมูลทางบัญชี 5 ลักษณะ คือ ตามทิศทางการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงของกำไรทางบัญชีของหลักทรัพย์ ตามทิศทางการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของการเปลี่ยนแปลงของกำไร ตามร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน ตามสัญญาณบ่งชี้ทางการเงิน (Financial Signals) ซึ่งนักวิเคราะห์หลักทรัพย์ใช้การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐาน และตามข้อมูลกำไรและมูลค่าตามบัญชี พบว่า ร้อยละของผลตอบแทนของข้อมูลทางบัญชีที่ใช้เป็นเกณฑ์จัดกลุ่มหลักทรัพย์ คือ ทิศทางการเพิ่มขึ้นหรือลดลง และขนาดของการเปลี่ยนแปลงของกำไร กับกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชี ต่ำกว่าร้อยละของผลตอบแทนของกลุ่มที่นำมาเปรียบเทียบแสดงว่าข้อมูลทางบัญชีมีประโยชน์ในการวัดราคาหลักทรัพย์ลดลงในช่วงเวลาที่ทดสอบ

2. ตรวจสอบความสามารถของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีในการใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของราคาและผลตอบแทนของหลักทรัพย์ โดยศึกษา 1. ความสัมพันธ์ของอัตราผลตอบแทนกับกำไรทางบัญชีและการเปลี่ยนแปลงของกำไร (Return-Earnings Relations) 2. ราคาหลักทรัพย์กับสินทรัพย์และหนี้สิน (Balance Sheet Relations) 3. ราคาหลักทรัพย์กับมูลค่าตามบัญชีและกำไรทางบัญชี (Book Value/ Earnings Relations) พบว่า ข้อมูลกำไรทางบัญชีและการเปลี่ยนแปลงของกำไรทางบัญชีสามารถอธิบายผลตอบแทนของหลักทรัพย์ได้ลดลงตามผลการศึกษาที่ 1 ขณะที่สินทรัพย์และหนี้สินอธิบายการเปลี่ยนแปลงของหลักทรัพย์ได้เพิ่มขึ้นตามผลการศึกษาที่ 2 สำหรับผลรวมของมูลค่าตามบัญชีและกำไรทางบัญชีในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงราคาตลาดของหลักทรัพย์ พบว่า อธิบายได้เพิ่มขึ้นตามผลการศึกษาที่ 3

ผลประการหลังที่ขัดแย้งกับแนวทางที่ 1 นี้ ผู้วิจัยสรุปว่าสาเหตุที่ข้อมูลทางบัญชีอธิบายการเปลี่ยนแปลงของผลตอบแทนของหลักทรัพย์ลดลงในกรณีแรกเกิดจากความผันผวน (Volatility) ของผลตอบแทนที่อาจไม่สัมพันธ์กับประโยชน์ของกำไรทางบัญชีและมูลค่าตามบัญชีที่เพิ่มขึ้น

Graham and King (2000) ศึกษาผลกระทบของวิกฤตการณ์ค่าเงินบาทลอยตัวในปี พ.ศ. 2540 ที่มีผลต่อความสามารถของข้อมูลทางบัญชีในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ ในปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยมีการประกาศลดค่าเงินบาท ซึ่งในช่วงดังกล่าว สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยกำหนดบทเฉพาะกาลที่อนุญาตให้ธุรกิจสามารถเลือกตั้งพัสดุขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเป็นค่าใช้จ่ายทั้งจำนวนได้ วิธีการศึกษาใช้วิธีวิเคราะห์ความสัมพันธ์และวิเคราะห์ความถดถอยความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ส่วนเพิ่ม

ผลการศึกษาพบว่าเมื่อเปรียบเทียบกำไรกับมูลค่าตามบัญชีในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ กำไรทางบัญชีจะมีความสามารถในการอธิบายราคาหลักทรัพย์ได้ลดลง ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของความสามารถแต่ละไตรมาสประสิทธิภาพของมูลค่าตามบัญชีเป็นผลทางบวกซึ่งมีค่าสูงสุดในปี 1993 และต่ำสุดปี 1997 มูลค่าตามบัญชีและกำไรทางบัญชีมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ลดลงเช่นเดียวกับมูลค่าตลาดและผลการศึกษาความถดถอย มูลค่าตามบัญชีมีความสัมพันธ์น้อยกว่ากำไรทางบัญชี

Kelsey and Chiu (2004) ศึกษาว่าฝ่ายบริหารใช้มาตรฐานการบัญชีภาษีเงินได้รื้อดัดบัญชีเป็นเครื่องมือให้ในการตกแต่งตัวเลขบัญชีหรือไม่ คณะผู้วิจัยมีมูลเหตุจูงใจจากการเปิดช่องว่างของมาตรฐานการบัญชีบางฉบับให้บริษัทสามารถเลือกปฏิบัติได้และมาตรฐานการบัญชีบางฉบับก็เอื้อประโยชน์ให้กับผู้บริหารใช้ในการตกแต่งกำไรทางบัญชี จึงศึกษาการตกแต่งตัวเลขทางบัญชีโดยมุ่งเน้นมาตรฐานการบัญชีภาษีเงินได้รื้อดัดบัญชี เพราะมาตรฐานฉบับนี้ตามหลักการปฏิบัติ

เอื้อประโยชน์ในการตกแต่งตัวเลขทางบัญชีได้ โดยอาศัยความแตกต่างของวิธีการทางบัญชีและวิธีการทางภาษี รวมไปถึงความแตกต่างของช่วงเวลาของการรับรู้รายการตามที่มาตรฐานกำหนด โดยศึกษาตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ.1996 - 2000 จำนวน 429 บริษัท ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีการตกแต่งตัวเลข (Earnings Management) ซึ่งประกอบด้วย ผลตอบแทนพิเศษ (Bonus Plan) ต้นทุนทางการเมือง (Political Cost) การปรับแก้ความผันผวนของตัวเลขผลประกอบการ (Income Smoothing) กับรายการภาษีเงินได้รอตัดบัญชี นำมาวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเดี่ยว (Univariate Regression Analysis) พบว่า บริษัทที่แสดงรายการตามมาตรฐานการภาษีเงินได้รอตัดบัญชีมีการตกแต่งตัวเลขทางบัญชีโดยเฉพาะการให้ผลตอบแทนพิเศษกับฝ่ายบริหาร

Guenther and Sansing. (2004) งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรายการภาษีเงินได้กับมูลค่าของกิจการ ผู้วิจัยประสงค์จะตรวจสอบว่า ความแตกต่างของวิธีการทางบัญชีและวิธีการทางภาษีของรายการภาษีเงินได้รอตัดบัญชีมีความสัมพันธ์กับมูลค่ากิจการหรือไม่ โดยแยกศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ศึกษาความสัมพันธ์ของรายการภาษีเงินได้กับมูลค่าของกิจการ ส่วนที่สอง ศึกษาระยะเวลาของวิธีการทางบัญชีและวิธีการทางภาษีส่งผลต่อการกลับรายการหนี้สินภาษีเงินได้เป็นสินทรัพย์

ผลจากการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูล คือ รายการภาษีเงินได้ และอัตราภาษี และมูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์หักมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ ณ ปัจจุบัน โดยศึกษาช่วงปี ค.ศ.1998 - 2000 จำนวน 340 บริษัท พบว่า รายการภาษีเงินได้รอตัดบัญชีมีความสัมพันธ์กับมูลค่าของกิจการ และระยะเวลาการกลับรายการของหนี้สินภาษีเงินได้เป็นสินทรัพย์นั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาแต่จะขึ้นอยู่กับอัตราค่าเสื่อมราคาที่ใช้ในการคิดค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์

Citron (2001) ศึกษาความสามารถของรายการภาษีเงินได้ในการใช้อธิบายมูลค่าตลาดของกิจการ ผู้วิจัยประสงค์จะตรวจสอบว่า การตั้งสำรองภาษีเงินได้มีความสามารถในการอธิบายมูลค่าตลาดของกิจการได้หรือไม่ โดยแยกศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ศึกษาความเชื่อถือได้ของการตั้งสำรองภาษีเงินได้ ส่วนที่สอง ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของรายการภาษีเงินได้กับมูลค่าตลาดของกิจการ ผลจากการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูล คือ มูลค่าของตลาด (Market Capital) สินทรัพย์รวม (Total Asset) หนี้สินรวม (Total Liability) กำไรก่อนดอกเบี้ยและภาษีเงินได้ (Earnings before Interest and Tax) รายการภาษีเงินได้สุทธิที่แสดงในงบการเงิน (Deferred Tax Provision) และ รายการภาษีเงินได้ที่เปิดเผยเพิ่มเติมในหมายเหตุประกอบงบการเงิน (Deferred Tax Footnote) โดยศึกษาช่วงปี ค.ศ.1989 - 1991 ในประเทศอังกฤษ จำนวน 1,736 บริษัท พบว่า รายการภาษีเงินได้มีความสามารถในการอธิบายมูลค่าตลาดของกิจการได้ และการตั้งสำรองภาษีเงินได้ในประเทศอังกฤษไม่ว่าจะเป็นการตั้งสำรองทางภาษีเงินได้ในงบการเงินหรือในหมายเหตุ

ประกอบงบการเงินมีความเชื่อถือได้ ความน่าเชื่อถือได้ดังกล่าวเกิดมาจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของรายการภาษีเงินได้กับมูลค่าตลาดของกิจการแสดงว่านักลงทุนให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าของงบการเงินซึ่งส่งผลกระทบต่อไปยังมูลค่าตลาดของกิจการการตั้งสำรองภาษีเงินได้จึงมีความเชื่อถือได้

สรุปแนวความคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดในเรื่องการบัญชีภาษีเงินได้ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มาตรฐานการบัญชีฉบับนี้มีเนื้อหาซับซ้อนและอาจยุ่งยากในการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นความหมายของคำจำกัดความตามมาตรฐานและวิธีการปฏิบัติในคำนวณการได้มาของตัวเลขตามที่มาตรฐานการบัญชีกำหนด รวมไปถึงการปรับปรุงตัวเลขทางบัญชีให้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดของกฎหมายภาษีอากรสำหรับการวิจัยในเรื่องการบัญชีภาษีเงินได้ในประเทศไทยยังไม่มีผู้ศึกษาในด้านงานวิจัยเชิงประจักษ์ งานวิจัยที่มีอยู่ในประเทศไทยมุ่งเน้นการวิจัยโดยการออกแบบสอบถาม ตัวอย่างเช่น การศึกษาความพร้อม ความรู้ ความเข้าใจ ของผู้ตรวจสอบบัญชี งานวิจัยที่ผู้ทำวิจัยได้อ้างอิงในการทำวิจัยนี้เป็นงานวิจัยจากต่างประเทศที่ทำการศึกษางานวิจัยเชิงประจักษ์และได้ศึกษาในเรื่องการบัญชีภาษีเงินได้ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การตั้งสำรองภาษีเงินได้ การศึกษาการตกแต่งบัญชีโดยใช้มาตรฐานการบัญชีภาษีเงินได้ และอื่น ๆ และงานวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลทางการบัญชีกับราคาหลักทรัพย์ด้วย

สำหรับการศึกษาในประเทศไทยนั้น มาตรฐานการบัญชี เรื่อง ภาษีเงินได้รอตัดบัญชี ถือว่าเป็นมาตรฐานที่ใหม่และมีความยุ่งยากเพราะต้องใช้ความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดของมาตรฐาน รวมไปถึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายภาษีอากรประกอบกันในการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีด้วย และในการศึกษาในเรื่องความสามารถของรายการภาษีเงินได้ในการใช้อธิบายราคาหลักทรัพย์ของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยยังไม่มีใครทำการศึกษาดังนั้นจึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยทำการศึกษาในเรื่องภาษีเงินได้รอตัดบัญชี ภายใต้แนวคิดตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 56 ดังกล่าวข้างต้น